

УДК 159. 923 : 37.015.3

Низовець-Кропта О. А.

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБРАЗУ КОМУНІКАТИВНО-КОМПЕТЕНТНОГО ПСИХОЛОГА

В статті представлені результати емпіричного дослідження образу комунікативно-компетентного психолога. Виділені та проаналізовані структурні компоненти (когнітивний, поведінковий, емоційний) та особистісні характеристики психолога з високим рівнем розвитку комунікативної компетентності.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, структурні компоненти, особистісні властивості, професійно важливі якості психолога.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку української держави, зміни суспільно-політичного життя, вибір євроінтеграції та постійне вдосконалення навчально-виховного процесу значно підвищує вимоги до підготовки фахівців психолого-педагогічного напрямку. Запитаними стали фахівці, які не тільки мають ґрунтовні теоретичні знання з психології, а й уміють швидко і кваліфіковано встановлювати та підтримувати професійні контакти, володіють мистецтвом ведення консультативної бесіди, спроможні організувати комфортні умови для якісного надання психологічних послуг. За таких умов, важливим є вдосконалення змісту професійної підготовки, який передбачає створення належних умов для розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів.

Ми у своєму дослідженні [4] використовуємо термін *комунікативна компетентність* (далі – *КК*) психолога як інтегральне, відносно стабільне, цілісне утворення, що проявляється в індивідуально-психологічних особистісних властивостях поведінки і спілкування, виявляє здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми в рамках професійної діяльності; КК включає сукупність знань, досвіду, якостей, здібностей особистості, які дозволяють ефективно виконувати комунікативні функції. У структурі КК виділяються:

– *когнітивний компонент* виявляється у психічних процесах, пов'язаних з пізнанням оточення і самого себе, інтерес до власного внутрішнього світу, рефлексія; це система знань про сутність, структуру, функції та особливості спілкування взагалі та професійного зокрема; знання про стилі спілкування; фонове знання, тобто загальнокультурна компетентність, яка, не маючи безпосереднього відношення до професійного спілкування, дозволяє вловити, зрозуміти приховані натяки, асоціації тощо, те, що зробить розуміння глибшим; перцептивно-рефлексивні уміння, які забезпечують можливість проникнення у внутрішній світ партнера по спілкуванню та розуміння самого себе;

– *емоційний компонент* проявляється в різноманітних адекватних професійним вимогам емоційних станах, позитивних і негативних емоціях, задоволеності (партнером, спілкуванням, собою), гуманістичній настанові на спілкування та особистість іншої людини, емоційній чутливості до іншої людини, готовності вступати з нею в особистісні, діалогічні взаємини; розвинута емпатія, низький рівень тривожності, агресивності та конфліктності у спілкуванні;

– *поведінковий компонент* проявляється у невербальній і вербальній комунікації (в міміці, жестах, пантоміміці, мові); загальних та специфічних комунікативних уміннях, які дозволяють успішно встановлювати контакт із співрозмовником, контролювати ситуацію взаємодії з ним, застосувати конструктивні стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях; спонукає діяльність, вчинки, локалізацію пересування в просторі.

Як складова професійної компетентності КК виступає професійно значущою якістю психолога, що містить комплекс знань, вмінь та навичок, особистісних властивостей, які забезпечують можливість сприймати, розуміти і відтворювати необхідну інформацію, що стосується суб'єкта, його професії, а також зберігати таку інформацію у пам'яті та обробляти її у ході розумових операцій. Лише за умови достатнього рівня розвитку КК психологи будуть здатні ефективно взаємодіяти з партнерами по спілкуванню і професійно виконувати свої обов'язки, пов'язані з наданням необхідної психологічної допомоги клієнтам.

Методика та процедура дослідження. Експериментальна частина дослідження була спрямована на визначення рівня розвитку КК та його зв'язку з особистісними властивостями студентів-майбутніх психологів, що дозволило окреслити структурно-змістові характеристики образу комунікативно-компетентного психолога. В експерименті взяли участь 188 студентів психолого-педагогічного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка [4]. Поділ досліджуваних на групи з низьким, середнім та високим рівнем розвитку КК відбувався відповідно до програми категоризації змінних з використанням пакету SPSS 12.0 для Windows. Установлено, що серед

майбутніх психологів переважає середній рівень КК (44,2%) та низький рівень КК (30,3%), тоді як високий рівень виражений значно менше (25,5%).

Далі ми проаналізуємо результати отримані на вибірці комунікативно-компетентних студентів. Комплекс психодіагностичного інструментарію, до якого увійшли вісім методик та творча робота студентів (есе), дозволили врахувати більше 80 індивідуально-психологічних вимірів, які визначають структурно-змістові характеристики комунікативно-компетентного психолога (Таблиця 1).

Таблиця 1

**Психодіагностичне забезпечення вивчення
компонентів КК**

Предмет діагностики	Методика, що використовувалася для діагностики
<i>Особистісні властивості</i>	Тест-опитувальник Р. Кеттела (16 PF-187-A) [6]
<i>Когнітивний компонент</i>	Шкала "Техніка спілкування" (Н.Д. Творогової) [3] Методика дослідження самооцінки СО-25 (В.Н.Куніциної) [2] есе (творча робота) на тему "Комунікативна компетентність психолога"
<i>Емоційний компонент</i>	Методика діагностики емпатійних здібностей (В.В.Бойка) [1] Методика діагностики самооцінки (Ч.Д. Спілбергера, Ю.Л. Ханіна) [5]
<i>Поведінковий компонент</i>	Методика діагностики міжособистісних відносин, модифікація Л.М. Собчик [7] Методика діагностики поведінки в ситуації фрустрації (С.Розенцвейга) [5] Тест "Комунікативні уміння" (Л. Міхельсона) [3]

Отримані результати та їх аналіз. Дослідження виявило, що студенти з високим рівнем КК мають досить чіткі уявлення про основні компоненти КК. У своїх творах на тему "Комунікативна компетентність психолога" вони вказують на те, що КК складається не лише з розвинутих комунікативних навичок та умінь, а й цілого ряду особистісних властивостей психолога, які дозволяють побудувати якісний комунікативний процес. На думку студентів, психолог повинен "не лише правильно говорити", використовуючи при цьому доступну термінологію, "грамотно будувати речення та запитання" та "бути обізнаним у широкому колі питань". Головним у процесі взаємодії психолога студенти називають "уміння не лише слухати, а й чути", "правильне розуміння позиції клієнта", "володіння техніками активного слухання", уміння "прогнозувати наслідки бесіди" і "планувати наступні дії", уміння "правильно інтерпретувати невербальні сигнали". Крім того, психолог повинен володіти необхідним рівнем теоретичних знань про "особливості вікового та інтелектуального розвитку" клієнтів, "інтелектуально розвинутих", "поінформованих".

Важливим, на думку студентів, є наявність у психолога таких характеристик, як "тактовність", "дотримання етичних правил", "чутливість до проблем клієнта", "уміння терпляче слухати", "здатність контролювати свої емоції", "уміння керувати емоційним станом клієнта", "уміння заспокоїти", "налаштувати на продуктивну роботу", "змінити негативне ставлення", "полегшити емоційні переживання". Зрозуміло, що дані характеристики психолога тісно пов'язані з його особистісними властивостями емоційно-вольової сфери, рівнем емпатії та рефлексії, задоволенням потреб у комунікації.

Студенти вказують також на те, що КК психолога можна назвати "мистецтвом спілкування", "переліком здібностей та властивостей особистості", "широким списком правил", оволодіння якими відбувається з набуттям професійного досвіду в практичній діяльності психолога. Проте вони вважають, що КК можна і розвивати за допомогою спеціально організованих "психологічних програм", "тренінгів", "семінарів", що дозволить зробити процес засвоєння комунікативних навичок "більш якісним та швидким".

Як видно, студенти наголошують на важливості розвитку комунікативних навичок та вмінь, при цьому не обминаючи необхідності наявності у психолога тих індивідуально-психологічних властивостей особистості, які виступають детермінантами розвитку КК, а саме: гуманізму, доброти, щирості, чутливості до оточуючих тощо.

З метою здійснення поглибленого аналізу отриманих результатів, визначення латентних зв'язків і структурно-змістовних характеристик КК психолога, результати дослідження були піддані *факторному аналізу*. Оптимальною було визнано структуру з шести факторів, які пояснили 51,238% загальної дисперсії. Нижче наводяться дані, отримані у групі досліджуваних з високим рівнем розвитку КК (48 осіб).

Перший фактор отримав умовну назву "*Невербальні характеристики комунікатора*" (внесок до сумарної дисперсії – 13,278%). Він репрезентований такими позитивно навантаженими дескрипторами: за методикою "Техніка спілкування" Н.Д. Творогової середній показник КК у групі (0,952), "тактовність" (0,813), "хороші манери" (0,776), "приязність" (0,736), "відповідність інтонації змісту вербального повідомлення" (0,734), "мімічна рухливість обличчя" (0,732), "відповідність міміки ситуації взаємодії" (0,722), "уміння вийти з бесіди" (0,710), "відповідність жестів ситуації взаємодії" (0,688), "уміння одягатись відповідно до ситуації взаємодії" (0,663), "уміння вислухати співрозмовника" (0,650), "розуміння почуттів інших" (0,634), "уміння підтримувати розмову" (0,529), "уміння почати розмову" (0,518). За тестом Р. Кеттела (16 PF-187-A) до фактору було включено: шкала висока сумлінність (G) (0,416), шкала "високий самоконтроль поведінки" (Q₃) (0,407). Також до фактору увійшли індикатори з негативним навантаженням: за методикою Л.М. Собчик: "довірливий стиль міжособистісної взаємодії" (-0,628) та "поступливий стиль міжособистісної взаємодії" (-0,509).

Як бачимо, студенти з високим рівнем розвитку КК демонструють навички та уміння, необхідні для вдалого початку процесу спілкування: зовнішні прояви зацікавленості процесом спілкування, доброзичливість, тактовність, хороші манери, відповідність міміки, жестів та інтонації змісту мовлення. Цим особам притаманні важливі професійні уміння і навички партнерського спілкування, такі як: уміння почати бесіду, знайти спільну тему і при наявності бажання долучитися до розпочатої роботи. Починаючи спілкування з малознайомою людиною, комунікативно компетентні студенти проявляють емоційну стриманість, обережність, оскільки вони схильні до розважливої об'єктивної оцінки аргументів свого співрозмовника.

На нашу думку, саме завдяки наявності розвинутих невербальних комунікативних умінь вони здатні активно діяти у групі, легко приєднуватись до будь-яких ситуацій взаємодії, а також швидко зацікавлювати потенційних партнерів по спілкуванню.

Другий фактор отримав умовну назву "*Комунікативні навички*" (внесок до сумарної дисперсії – 12,161%). Він репрезентований такими дескрипторами: "уміння вести бесіду" (0,812), "товариськість" (0,763), "вихованість" (0,731), "оптимізм" (0,682), "самовладання" (0,682), "витривалість" (0,637), "впевненість у спілкуванні" (0,632), "готовність жертвувати" (0,571), "почуття гумору" (0,526) та "сила волі" (0,521) – за методикою "Самооцінка-25" В. Куніциної. З негативним навантаженням до фактору увійшли: "залежний тип поведінки" за методикою "Комунікативні уміння" Л. Міхельсона (-0,545) та "скептичний стиль міжособистісної взаємодії" за методикою Л.М. Собчик (-0,504).

Студенти з високим рівнем розвитку КК володіють уміннями тривалий час підтримувати розмову, характеризуються впевненістю у веденні та аргументації бесіди. Вони вміють організувати та скеровувати процес спілкування, демонструють силу волі та самовладання, орієнтовані на контроль своїх дій. Зазначена критичність та вимогливість до себе переноситься й на оточуючих, але з урахуванням делікатності та емоційної проникливості цих студентів (вони позбавлені настанов, котрі перешкоджають вияву емпатії).

Третій фактор з умовною назвою "*Соціальна активність*" (внесок до сумарної дисперсії – 7,605%) включає "передбачливість" – методика "Самооцінка-25" (0,709); "агресивний тип поведінки" за методикою Л. Міхельсона (0,664); шкала "практичність" (M) – тест Р. Кеттела (16 PF-187-A) (0,617). За методикою "Самооцінка-25" В. Куніциної також увійшли показники: "проникливість" (0,615), "знання життя" (0,586), "далекоглядність" (0,567), "хитрість" (0,548), "практичність" (0,518), "безпомилковість" (0,501); показник "компетентного типу поведінки" (за методикою Л. Міхельсона) (0,531). З негативним навантаженням до фактору увійшов показник "інтуїтивний канал емпатії" (за методикою "Діагностика рівня емпатичних здібностей" В.В. Бойка) (-0,482).

Соціальна активність студентів з високим рівнем КК виявляється у ситуаціях, коли вони здатні на основі отриманої первинної інформації прогнозувати розвиток наступних дій, планувати і практично розраховувати свої можливості, спираючись переважно на раціоналізм у міжособистісних стосунках. Потрапляючи у складні ситуації взаємодії вони можуть проявляти необхідну агресивність задля досягнення мети чи захисту своїх інтересів, але їх поведінка майже ніколи не виходить за рамки компетентного стилю спілкування. В оцінюванні людей та їх вчинків ці особи користуються переважно досвідом міжособистісної взаємодії та практичними знаннями, а не інтуїтивними передчуттями.

Четвертий фактор з умовною назвою "*Соціальна сміливість*" (внесок до сумарної дисперсії – 6,930%) включає наступні індикатори з позитивним навантаженням: шкала "сміливість" (H) (0,709), шкала "імпульсивність" (F) (0,657), шкала "товариськість" (A) (0,639), шкала "емоційна стабільність" (C) (0,529) – тест Р. Кеттела (16 PF-187-A). За методикою Л.М. Собчик "домінантний стиль міжособистісної взаємодії" (0,667), "впевнений стиль міжособистісної взаємодії" (0,561), "вимогливий стиль міжособистісної взаємодії" (0,537). Крім того, з негативним навантаженням до фактору увійшли: шкала "тривожність" (O) (-0,574) – за тестом Р. Кеттела (16 PF-187-A); "чіткість висловлювань" (за методикою "Техніка спілкування" Н.Д.Творогової) (-0,521).

Отже, студенти зазначеної групи є соціально й емоційно стабільними з активною суспільною позицією, схильні до лідерства, відкриті, сміливі у спілкуванні, позитивно налаштовані. Вони вимогливі

до себе та інших, наполегливі у відстоюванні власної позиції, навіть за умов існування переконань, відмінних від позиції більшості членів групи. У разі необхідності вони аргументують власну позицію, незважаючи на обережність та чіткість висловлювань. Крім того, у спілкуванні в емоційно напружених ситуаціях їм допомагає стриманість, впевненість у своїх здібностях, стійкість до агресивних нападів з боку інших.

П'ятий фактор з умовною назвою "*Поведінка у конфліктних ситуаціях*" (внесок до сумарної дисперсії – 5,963%) репрезентований наступними індикаторами з позитивним навантаженням: "екстрапунітивна реакція" (за методикою С. Розенцвейга) (0,711); шкала "підозрілість" (L) (0,633) – тест Р. Кеттела (16 PF-187-A). Показник тип "фіксації на перешкоді" (0,547), а також індикаторами з негативним навантаженням: "імпульсивна реакція" (-0,667), тип реакції "з фіксацією на задоволення потреби" (за методикою С. Розенцвейга) (-0,589), шкала "залежність" (Q₂) (-0,541) – тест Р. Кеттела (16 PF-187-A).

Зазвичай у ситуаціях групової взаємодії студенти з високим рівнем розвитку КК демонструють незалежність, самостійність у прийнятті рішень, не завжди враховуючи позицію групи, можуть керувати нею, орієнтуючи на практичну роботу, побудовану на раціональних засадах. В емоційно нестабільних чи конфліктних ситуаціях, вони переважно демонструють вимогливість, схильні до пошуку винних, акцентуються на перешкоді чи причині конфлікту, за необхідності вимагають від інших вирішення проблеми.

Шостий фактор з умовною назвою "*Емоційна чутливість*" (внесок до сумарної дисперсії – 5,301%) репрезентований наступними показниками з позитивним навантаженням: "загальний рівень емпатії" (0,601), "проникаюча здібність в емпатії" (0,589) – за методикою В.В. Бойка, а також показниками з негативним навантаженням: "керування власним життям" (-0,600) (за методикою "Самооцінка-25" В. Куніциної), шкала "прямолінійність" (N) (-0,535), шкала "низька чутливість" (I) (-0,535) – тест Р. Кеттела (16 PF-187-A).

Важливу роль у розвитку КК студентів відіграє така особистісна характеристика як емпатія, яка полягає у підвищеній емоційній чутливості щодо оточуючих, здатності до співчуття, умінні впливати на інших та встановлювати міжособистісні стосунки. Студенти з високим рівнем КК здатні до емоційної чутливості у ситуаціях міжособистісної взаємодії, схильні проявляти дипломатичність та розуміння емоційних станів співрозмовників, що дозволяє їм створювати ситуації взаємної довіри та відкритості. Великої ваги у взаємодії набуває здатність цих осіб до систематизації та раціонального підходу до подій власного життя. Певний життєвий досвід дозволяє їм розглядати більшість комунікативних ситуацій, керуючись переважно своїми знаннями, а не інтуїцією.

Отже, студенти з високим рівнем КК – це соціально контактні люди, які активно вступають у взаємодію, правильно використовуючи невербальні техніки, організують та спрямовують процес спілкування, емоційно стримані, впевнені у своїх здібностях, стійкі до агресивних нападів з боку інших, демонструють навички лідерства, керуючи групою, вимагають від неї раціональної, практичної діяльності, можуть впливати на інших, мають розвинуті емпатичні здібності, в стосунках більше орієнтуються на досвід міжособистісної взаємодії та знання, ніж інтуїцію. Студенти-представники даної групи, мають досить чіткі та повні уявлення про поняття "КК психолога". Розуміють важливість наявності у психолога, як розвинутих комунікативних навичок та умінь, так і ряду професійно важливих якостей особистості, що ефективно впливають на процес взаємодії та підвищують рівень компетентності спеціаліста.

Детально проаналізувавши отримані дані, ми змогли виявити та окреслити структурно-змістові характеристики образу комунікативно-компетентного психолога. Підтвердилось припущення про існування комплексу відносно стійких особистісних властивостей психолога, які дозволяють створювати необхідні умови для побудови якісного процесу взаємодії.

Поведінковий компонент посідає першу значиму позицію у структурі особистості комунікативно-компетентних психологів. Це означає, що представники даної групи володіють майстерністю організувати початковий процес спілкування, вони відкриті та доброзичливі, викликають почуття довіри та надійності у партнерів по спілкуванню. Природна тактовність, приязність, щирість та хороші манери дозволяють їм вже з перших хвилин демонструвати зацікавленість процесом спілкування та особистістю партнера, вони добре контролюють свої невербальні реакції та мовлення, сумлінно та вимогливо підходять до вибору стилю взаємодії. Вміють швидко включитись у розмову, зацікавити партнера, знайти необхідні слова для того, щоб викликати довіру і спонукати співрозмовника до відкритого спілкування. Частіше саме вони виступають ініціаторами початку розмови, здатні зацікавити і заохотити до співпраці.

У поведінкових реакціях комунікативно-компетентні психологи проявляють стриманість та обережність, стабільність емоційних та поведінкових реакцій, що дозволяє розважливо та об'єктивно оцінювати ситуацію і обирати необхідні форми поведінки залежно від умов спілкування і особистісних властивостей співрозмовника. Психологи з високим рівнем розвитку КК добре володіють уміннями декодувати та інтерпретувати невербальні сигнали. Їх міміка та жести стримані та відповідають змісту

інформації, яку вони подають. Високий самоконтроль дозволяє знизити показники напруженості і підозрливості, створити умови для продуктивної взаємодії.

Комунікативно-компетентні психологи володіють уміннями точно інтерпретувати міміку та жести співрозмовника, відчувати його емоційний стан, що дає змогу керувати процесом спілкування і знизити кількість помилок у розумінні позиції партнера. Вони комунікабельні і мають добре розвинуті комунікативні навички. Швидко та майже безпомилково визначають індивідуальні особливості співрозмовника та здатні обрати необхідний стиль спілкування. Широкий спектр комунікативних навичок та вмінь дозволяє їм чітко та впевнено аргументувати свою позицію у спілкуванні, вони в більшій мірі, ніж представники інших груп, володіють уміннями переконати, довести правильність своїх дій та заохотити до співпраці.

Другу значиму позицію у структурі особистості комунікативно-компетентного психолога займає когнітивний компонент. У даному випадку він тісно пов'язаний з поведінковим компонентом, оскільки дозволяє засвоювати та контролювати форми поведінки відповідно до вимог професії психолога.

Психологи з високим рівнем розвитку КК чітко уявляють собі межі професійної діяльності та розуміють, що для підвищення рівня професіоналізму необхідно оволодіння специфічними комунікативними знаннями, навичками та уміннями. Наголосимо, що природної комунікабельності, товариськості, ширості та доброзичливості недостатньо для ведення консультативної бесіди з клієнтом. Цей процес передбачає більш серйозний, кваліфікований, науково обґрунтований підхід до вибору стилю спілкування та методів впливу на співрозмовника. Розуміння необхідності постійного професійного вдосконалення спонукає їх до пошуку нових форм засвоєння та вдосконалення своїх навичок та умінь. Самокритичність та рефлексія, у даному випадку, передбачають свідомий і довільний процес осмислення та переосмислення суб'єктом сутнісних власних ознак, можливостей і досягнень, а також своїх стосунків із соціальним світом, що виявляється в ході його спілкування з іншими людьми та активного засвоєння норм та способів діяльності.

Активна соціальна позиція, сміливість та наполегливість розширює соціальні зв'язки та межі соціальних знань про природу особистості і суспільства, що, в свою чергу, дозволяє розвивати такі особистісні властивості, як передбачливість, далекоглядність, безпомилковість, практичність. Схильність до систематизації та раціоналізму, життєвий досвід та активне розширення професійного досвіду призводить до, того, що в ситуаціях професійної взаємодії вони здебільшого керуються знаннями та перевіреними способами поведінки, ніж власною інтуїцією.

Знання про способи та методи професійної взаємодії дозволяють також контролювати й емоційні прояви. Емоційний компонент у психологів високим рівнем розвитку КК опинився на третій значимій позиції. У складних і напружених ситуаціях взаємодії, знання про форми та методи самоконтролю дозволяють їм контролювати процес взаємодії, стримувати власні негативні емоції та позитивно впливати на емоційний стан співрозмовника. Але результати наших досліджень засвідчують також наявність особистісних властивостей, які характеризують представників даної групи як емоційно стриманих і врівноважених осіб. Вони мають низькі або середні показники ситуативної та особистісної тривожності, що виявляється у відсутності підозрливості, невпевненості та залежності від інших у процесі взаємодії, слабо піддаються впливу та навіюванню. Психологи з високим рівнем КК мають також середні показники прояву агресивності у взаємодії, здебільшого їх агресивність проявляється у наполегливості у відстоюванні власної точки зору, досягненні мети. У спілкуванні вони обирають позицію демократичного підходу, використовуючи лише ті форми впливу на співрозмовника, які не суперечать нормам моралі і не принижують гідності людини, виявляють терпимість до недоліків оточуючих.

Результати дослідження засвідчують наявність розвинутої емоційної чутливості у представників групи з високим рівнем розвитку КК. Вони володіють досить високим рівнем загальної емпатії, це дозволяє їм входити в емоційний резонанс з оточуючими, що особливо важливо на початкових етапах спілкування. У процесі взаємодії комунікативно-компетентні психологи демонструють зацікавленість особистістю співрозмовника, його емоційним станом, індивідуально-психологічними особливостями. У ситуації надання консультативних послуг це допомагає більш точно та глибоко зрозуміти особистість клієнта, визначити суть проблеми, з якою він звернувся, і спрогнозувати подальший перебіг процесу спілкування з метою визначення ефективних шляхів вирішення окреслених проблем. Розвинутий емоційний канал в емпатії дозволяє створювати позитивну емоційну атмосферу довіри та спонукати до максимального розкриття особистості клієнта. Емпатія також виявляється однією з найважливіших характеристик у процесі організації тренінгових та психокорекційних занять. Головною задачею психолога тут є створення таких умов, які максимально позитивно вплинуть на процес взаємодії і особистісні риси учасників групи, спонукаючи їх до активної роботи над собою.

Висновки. Структура особистості комунікативно-компетентного психолога зумовлюється наявністю розвинутих особистісних властивостей, що дозволяють створити умови для якісного процесу спілкування і розуміння позиції співрозмовника, до яких, зокрема, належать: самоконтроль, саморегуляція та рефлексія, розвинута емпатія, толерантність, самопізнання, поінформованість,

відсутність агресивної позиції, низький рівень конфліктності та тривожності. Високий рівень розвитку КК забезпечується достатнім рівнем знань, умінь та навичок, досвідом міжособистісної взаємодії, особливих рис та здібностей особистості, які дозволяють ефективно виконувати комунікативні функції, легко вступати в контакт з людьми, розуміти невербальні реакції, передбачати і прогнозувати вчинки партнерів по спілкуванню у певних ситуаціях. На відміну від загальної КК, КК психолога повинна відповідати професійно важливим якостям психолога та специфіці цієї діяльності, оскільки від особистості психолога вимагають наявності таких специфічних рис, як: висока відповідальність, конфіденційність, толерантність, терплячість, делікатність, розуміння та прийняття позиції партнера по спілкуванню.

Використані джерела

1. Бойко В.В. Коммуникативная толерантность: Метод. пособ. / В.В. Бойко. – СПб. : СПбМАПО, 1998. – 23 с.
2. Куницына В.Н. Межличностное общение: учеб. [для студ. высш. учеб. завед.] / В.Н. Куницына, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша. – СПб. : Питер, 2003. – 545 с. – (Серия "Учебник нового века").
3. Колмогорова Н.С. Коммуникативная компетентность как условие и следствие становления направленности личности : Дис. ... канд. психол. наук / Н.С. Колмогорова. – РГБ : М., 1997. – 237 с.
4. Низовець О.А. Особистісні детермінанти розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів : Дис. ... канд. психол. наук / О.А. Низовець. – К., 2011. – 287 с.
5. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие / Д.Я. Райгородский. – Самара : Издательский Дом "БАХРАХ-М", 2006. – 672 с.
6. Рукавишников А.А. Факторный личностный вопросник Р. Кеттелла. – Руководство по использованию / А.А. Рукавишников, М.В. Соколова. – СПб., 1995. – 92 с.
7. Собчик Л.Н. Диагностика индивидуально-типологических свойств и межличностных отношений: практич. руководство / Л.Н. Собчик. – СПб. : ГП "ИМАТОН", 2002. – 60 с.

Nyzovets-Kropta O. A.

STRUCTURAL AND SEMANTIC IMAGE CHARACTERISTICS OF COMMUNICATIVE AND COMPETENT PSYCHOLOGIST

In today's integration society, specialists who not only have profound theoretical knowledge in psychology, but who are also able to establish and maintain professional contacts quickly and efficiently, possess the art of consultative conversations, can organize a comfortable environment for efficient provision of psychological services are demanded. Under these conditions, it is important to improve the content of professional training, which involves the creation of appropriate conditions for the development of communicative competence of future psychologists. The article presents the results of psychologist's communicative and competent image empirical research. The structural components (cognitive, behavioral, emotional) and personal characteristics of psychologist with a high level of communicative competence are defined and analyzed.

The structure of communicative and competent personality of a psychologist is stipulated by the presence of developed personality characteristics that allow to create conditions for efficient communication process and understanding the position of the interlocutor, such as: self-control, self-regulation and reflection, developed empathy, tolerance, self-awareness, lack of aggressive positions low level of conflict and anxiety. Unlike general communicative competence, communicative competence of a psychologist should fulfill the psychologist's professionally important qualities and specific of such activity, that is provided by a sufficient level of knowledge and skill, set of individual psychological characteristics and experiences of interpersonal interaction.

Key words: *communicative competence, structural components, personal properties, professionally important qualities of a psychologist.*

Стаття надійшла до редакції 25.05.2015